EGER VÁR VIADALJÁRÓL VALÓ ÉNEK HISTÓRIA

Tinódi Lantos Sebestyén

MÁSOD RÉSZE

Az több törést sietik jobban törni,
Az fokokat mind széllel lerontani,
Belől vitézök sietnek forgódni,
Nappal törtet éjjel felépíteni.

Sok álgyúkból, taraszkokból lövének,
Tizenkettődnapig sokat törének,
Tizenharmadnapján nagyobbat tőnek,
Kit belől vitézök megépítének.

Az főbasák egy embertől küldének
Leveleket várbéli vitézöknek,
Az szörzés szerént kit béeresztének,
De semmit tőle el sem vevének.

Nagy fazék szenet előemelének,
Leveleket véle megégetteték,
Füstivel az embört igen füstölék,
Vasba verék, árokban verejtőzék.

Azért első főtörés belső várba
Paloták vége, egyenös fal vala,
Kívöl azon egy keskön kőfal vala,
Az Sándor bástyáiglan belső várba.

Gyenge kőfalig bástya aránt vala,
Gerendákat általástanak vala,
Két vitéz embört ott állattak vala:
Szirmai Pál, Terek Dömötör vala,

Jó drabantok vélök ott állnak vala.
Más főtörés szeglettoronnál vala,
Harmad: Bebek bástyája alatt vala.
Negyed: ó kapu bástyájánál vala.

Rútul az tornyát és külső kapuját,
Mind eltörték vala fenn az fokokat.
Belől néppel újítának vártákat,
Gergöl deák biztattya az uraimat.

Készült a KKPGroup zenés narrációs sorozatához.

Négy kritikus falszakasz és Gergely deák elszántsága

A szakasz fő témája

Tinódi ebben az epizódban a pszichológiai hadviselés és a totális tüzérségi rombolás tetőfokát mutatja be. A török főpasák megadják a módját, és hivatalos megadási felszólítást küldenek a várba, ám Dobóék egy elképesztő, brutális rituáléval fejezik ki az ellenállásukat. Közben a fősereg ágyúi addig lőnek, amíg a

Mi történik ebben a blokkban?

*** 786–793. sor:** A török tüzérek még magasabb fokozatra kapcsolnak: a meglévő réseket ("több törést") rohamtempóban szélesítik, és a falak tetején lévő védműveket, lőréseket, gyilokjárókat ("fokokat mind széllel") módszeresen lerombolják. Odabent a vitézek tartják a hihetetlen ritmust: nappal fedezékbe bújva túlélik az ágyútüzet, éjjel pedig lázas munkával újjáépítik a romokat. Ez a kimerítő tüzérségi blokád tizenkét napon át tart, majd a tizenharmadik napon a törökök egy minden eddiginél hatalmasabb lövéssorozattal próbálják végleg térdre kényszeríteni a védőket, de a magyarok ezt is azonnal kijavítják.

*** 794–801. sor:** Ahmed és Ali pasa ekkor a pszichológiai hadviseléshez folyamodik. Egy követ útján hivatalos megadási leveleket küldenek az egri vitézeknek. Dobóék – a korábbi szigorú parancs és eskü szerint – a követet ugyan beeresztik a kapun, de a leveleket át sem veszik tőle. Ehelyett egy nagy fazék izzó parazsat hozatnak elő, és a leveleket olvasatlanul, a követ szeme láttára elégetik. Hogy a törökök lássák, semmilyen alkura nem hajlandóak, a szerencsétlen követet az égő levelek füstjével alaposan megfüstölik, nehéz vasba verik, és a sötét várárokba vetik ("árokban verejtőzék").

*** 802–813. sor:** Tinódi ekkor tűpontos hadmérnöki leírást ad a vár állapotáról, bemutatva a négy fő törést, ahol a kőfalak megnyíltak a török előtt:

1. Első főtörés: A Belső várban, a püspöki palotasor végén lévő egyenes kőfalnál tátong, amit kívülről egy keskeny védőfal oltalmazott egészen a Sándor-bástyáig. Itt a védők nehéz fagerendákat ásnak a földbe, a parancsnokságot pedig két elit vitézre, Szirmai Pálra és Török Dömötörre bízzák, akik mögött hűséges drabantok állnak csatasorban.
2. Második főtörés: A szeglettoronynál alakul ki.
3. Harmadik főtörés: Közvetlenül a Bebek-bástya alatt nyílik meg.
4. Negyedik főtörés: A Külső vár régi Ó-kapu bástyájánál tátong.

*** 814–817. sor:** A Külső vár tornyát és a külső kaput a nehézágyúk egészen "rútul" szétzúzták, a falak tetejéről minden védelmi gyűrűt letaroltak. Odabent a katonák folyamatosan frissítik az őrségeket, és új oltalmakat építenek, miközben a zseniális Gergely deák szüntelenül járja a falakat, és tüzes beszédével tartja a lelket az urakban és a vitézekben.

Fontosabb régi szavak és magyarázatuk

*** Fokokat:**	A várfalak legtetején lévő csipkézett pártázatot, mellvédeket, amelyek mögött a védők fedezékben állhattak.
*** Mind széllel:**	Mindenütt, teljesen, egy szálig.
*** Szörzés szerént:**	A korábbi megállapodás, katonai egyezség vagy Dobó szigorú belső parancsa szerint.
*** Verejtőzék:**	Szenvedett, izzadt, sínylődött (a fogságban).
*** Iglan:**	-ig (Sándor bástyáiglan = Sándor bástyáig).
*** Bástya aránt vala:**	A bástya irányában, a bástya felé volt.
*** Vártákat:**	Őrhelyeket, őrségeket, védelmi posztokat.

Érdekességek

*** A levél elégetésének brutális rituáléja:** Miért kellett a követet megfüstölni és árokba vetni (798–801. sor)? Dobóék ezzel egyértelmű, véres üzenetet küldtek a török tábornak: Nincs alku, nincs megadás. Ha Dobó átvette volna a levelet, a katonák között azonnal megindult volna a pletyka, hogy a kapitányok a fejük felett alkudoznak a szabad elvonulásról, ami azonnal romba döntötte volna a harci morált. A levél megsemmisítése és a követ vasra verése demonstratív bizonyítéka volt annak, hogy Egerben mindenkinek egyetlen útja maradt: a győzelem vagy a hősi halál.

*** A "négy seb" a váron:** Tinódi leírása (802–813. sor) felér egy korabeli katonai térképpel. A négy nagy törés azt jelentette, hogy Eger elveszítette klasszikus vár jellegét; a kőfalak helyén lényegében négy hatalmas, nyitott porhegy maradt. A védelem innentől már nem a köveken múlt, hanem azokon a bátor egyéniségeken, mint Szirmai Pál vagy Török Dömötör, akik szó szerint a saját testükkel tömték be a falakon tátongó réseket.

Történelmi háttér

A 817. sorban megjelenő Gergely deák (Bornemissza Gergely) szerepe az ostrom ezen szakaszában vált kritikussá. Gergely nemcsak a zseniális technikai újításairól (mint a robbanó bombák vagy a tüzes kerekek) volt ismert, hanem elképesztő karizmájáról is. Fiatal, művelt, írástudó emberként ("deák") a szónoki képességét arra használta, hogy a tüzérségi tűzben megfáradt, rettegő katonákba és a csüggedő nemes urakba ("biztattya az uraimat") új reményt és harci tüzet öntsön.

Kérdések

1. Történelem:

Milyen katonai és morális veszélyt hárított el Dobó István azzal, hogy a török pasák megadást követelő leveleit olvasatlanul, nyilvánosan elégettette?

2. Irodalom:

Figyeld meg a 802–813. sorok száraz, listázó szerkezetét ("Első főtörés...", "Más főtörés...", "Harmad...", "Negyed..."). Miért pont ezt a tárgyilagos formát választja Tinódi ahelyett, hogy költői képekkel írná le a rombolást?

3. Kreativitás:

Képzeld el, hogy te vagy Szirmai Pál, aki a palota melletti, gerendákkal megerősített első főtörésnél áll lesben a drabantjaival, miközben a füstben feltűnnek az első janicsár sisakok. Írj le 3 mondatban egy kemény, suttogó parancsot a melletted álló Török Dömötörnek és a katonáknak!

Minta Válaszok:

1. Történelem:

Dobó a levelek nyilvános elégetésével megakadályozta, hogy a várvédők között elterjedjen a kishitűség és a megadás gondolata, valamint elvágta a törökök által tervezett belső bomlasztás és a suttogó propaganda lehetőségét, egyértelművé téve a katonák számára, hogy a túlélés egyetlen záloga a végsőkig való fegyveres ellenállás.

2. Irodalom:

Tinódi a precíz, katonai lajstromozást imitáló szerkezettel azt akarja elérni, hogy a hallgatóság pontosan megértse a vár földrajzi és védelmi sebezhetőségét; a költői túlzások elhagyása növeli a történet dokumentarista hitelességét, és pont a puszta, rideg tények felsorolása mutatja meg, milyen elképesztően kritikus és kétségbeejtő helyzetben kellett a hősöknek helytállniuk.

3. Kreativitás:

„Dömötör, tartsd vissza a legényeket, egyetlen puskát se süssetek el addig, amíg a pogány el nem éri a gerendák tövét!” – suttogta Szirmai Pál, miközben szorosabban markolta meg szablyája markolatát. „A török azt hiszi, a kőfal leomlásával szabad az útja, de nem tudja, hogy itt egy élve eltemetett magyar sereg várja a sáncban. Drabantok, a kanócokat takarjátok a köpennyel a por elől, és ha elkiáltom magam, a tüzet egyenesen a torkukra adjátok!”